

Георгій Шарпак - Нобелівський лауреат, який жив у Сарнах

Іду-блукаю осіннім містом, яке веде своє тихе, спокійне життя. Ноги звично відміряють крок за кроком, очі звично вдивляються у знайомі силуети дерев, будівель, перехожих. Вітер підкидає осінні листя під ноги і, ніби граючись, шарудить-шарудить-шарудить...

Раптом з-за рогу визирає жовтий автобус і, весело виблискуючи фарами-очищами, проноситься повз мене. Тільки й зуміла розібрати табличку «СЗМТК - Григорія Шарпака». Перші п'ять літер чомусь лишили байдужими, а ось ті два слова закружляли, затанцювали нестримно у голові. «Григорій» - громом котилося по всіх куточках, гриміло настороженим гуркотом у вухах, а вслід несло: «Шарпак» (Ні, не наше, не поліське, якого ж роду-племені?) І шарпало цікавістю, і шаруділо осіннім листям...

Розкрити таємницю захотілося миттєво. І, мабуть, відчуваючи моє бажання, очі на щиті знаходять знайоме прізвище: «У Сарнах жив Нобелівський лауреат у галузі фізики (1992 р.) Григорій Шарпак...» Новий наступ цікавості забиває дихання і, не дивлячись, на перехожих, місто, будівлі, поспішаю дізнатися оте одвічне «Хто?», «Де?» і «Як?».

...Єврейська родина Шарпака жила у місті Сарни із часів його заснування, тримала мануфактурну крамничку на одній із головних вулиць - Веселій. Чи то назва вулиці, чи характер дядька Григорія - щось-таки мало свій вплив на дитинство майбутнього вченого і зовсім невеселі сторінки буття.

А доля, дійсно, завжди намагалась випробувати його на міцність і при народженні, і впродовж усього життя. Мати - Хане Шапіто, яка захоплювалася російською літературою і музикою, і батько - Мотеле Шарпак, що сповідував сіоністські погляди, - були різні за характером, та основним вважали освіту й релігію. Тому й намагалися навчати своїх дітей, дотримуючись святої Тори.

Григорій Шарпак народився 1 серпня 1924 року у м. Дубровиці колишнього Сарненського повіту, де, як надіялись батьки, клеймо єврейства було менш помітне; та вже через кілька років опинився у Палестині, куди виїхала родина, шукаючи кращої долі. Нове оточення, інший клімат, важкі умови - усе б стерпіла сім'я заради майбутнього своїх дітей. Та у Гриші почалося запалення очей, яке в тій спеці та антисанітарії не можна було вилікувати. Загроза сліпоти повертає родину до Сарн, але хлопчик, крім життєвої науки, швидко засвоїв арабську, ідиш, іврит і російську мови.

Тут, у Сарнах, Григорій навчається у польській гімназії, вчить польську мову і виявляє неабиякі здібності до науки. Та внаслідок дитячих ігор хлопчик ранив ногу, починається запалення, яке вилікувати у провінції майже неможливо.

І знову-переїзд, втеча у невідомість. Під приводом відвідати Колоніальну виставку у 1931 р. сім'я переїздить до Франції. У Парижі їх чекає брат батька з родиною, а Григорій опановує нову мову - французьку (шосту за його життя).

Навчання було цікавим і важким водночас. Заняття у школі, захоплення літературою (творами Ж. Берна, О. Дюма, Ф. Купера), лицей святої Луїзи... З Григорія він стає Георгієм, а потім - Жоржем... Однак Шарпаком (Харпаком) у французів лишається надовго: «харпак» - «обідранець», «голодранець», «халамидник», людина без нормальних умов і гідного життя.

Друга світова війна ледь не поставила крапку у його коротенькій біографії. За участь у Русі Опору юнака заарештовують і доставляють до концтабору Дахау. Однак у Бога на нього були свої плани, і він вижив.

І знов - навчання: гірнична школа, коледж де Франс, читання, захоплення фізикою. Із цікавістю відвідує лекції Ф. Жоліо-Кюрі, працює в його лабораторії. Єврейська наполегливість у поєднанні з допитливістю сприяють тому, що з 1959 року Григорій починає працювати у Європейському центрі ядерних досліджень.

Мине ще три десятки літ, поки ім'я Жорж Харпак засяє яскравою зірочкою на небозводі світового визнання. За розробку детектора елементарних часток він у 1992 р. удостоєний Нобелівської премії в галузі фізики. Виходець із поліської провінції стає членом Французької академії наук, почесним доктором чотирьох світових університетів, професором кафедри Жоліо-Кюрі у Вищій школі фізики і хімії в Парижі, лауреатом премії Європейського фізичного товариства...

І навіть сьогодні, маючи у життєвій книзі стільки подій, спогадів і вражень за 80 з лишком років,

Жорж Харпак працює на благо людства, розробляє новий тип детектора, за допомогою якого можна проводити дослідження ракових пухлин.

...Ось який він, Жорж-Джорж-Георгій-Григорій Харпак-Чарпак-Шарпак, син єврейського бухгалтера, дитя поліського краю, громадянин Франції... Це ж він ходив вуличками нашого міста, коридорами моєї школи (в одному з корпусів колегіуму колись знаходилась польська гімназія), любив береги нашої Горині, ліси нашого Полісся...

І вже неважливо, яке з чотирьох імен він носить, головне, що воно, це ім'я, належить грандіозній, грамотній, гідній поваги людині, яка гримить світом знаннями, винаходами, працею, характером...

...Іду-бреду осіннім містом, яке продовжує своє життя. Тихо шарудить жовте листя, зітхаючи за минулим. На душі - гордість і смуток. Гордість за велич нашого видатного земляка, смуток - за тим, що наша земля не змогла оцінити його вчасно...

Артемчук Катерина